

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний авіаційний університет
Юридичний факультет
Кафедра теорії та історії держави і права

УЗГОДЖЕНО
 Декан ЮФ

Володимир НІКІТІН

«26» 09 2023 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ
 Проректор з навчальної роботи

Анатолій ПОЛУХІН

«29» 09 2023 р.

Система менеджменту якості

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
«Ораторське мистецтво юриста»

Освітньо-професійна програма: «Правознавство»

Галузь знань: 08 «Право»

Спеціальність: 081 «Право»

Форма навчання	Семестр	Усього (годин/кредитів ECTS)	Лекції	Практ. заняття	Лабораторні	Самостійна робота	ДЗ / РГР / К	КР / КПр	Форма сем. контролю
Денна:	5	120/4,0	17	34	-	69	-	-	диф. залік 5с
Заочна	5,6	120/4,0	8	12	-	100	к - 6 с	-	диф. залік 6с

Індекс: НБ-9-081/22-3.6

Індекс: НБ-9-081з/22-3.6

СМЯ НАУ РП 13.01.01-01-2023

Робочу програму навчальної дисципліни «Ораторське мистецтво юриста» розроблено на основі освітньо-професійної програми «Правознавство», навчальних та робочих навчальних планів № НБ-9-081/22, № НБ-9-081з/22, № РБ-9-081/23, № РБ-9-081з/23 підготовки здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «Бакалавр» за спеціальністю 081 «Право» та відповідних нормативних документів.

Робочу програму розробила:
доцент кафедри теорії та історії
держави і права, доцент

 Світлана ГОЛОВКО

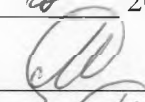
Робочу програму обговорено та схвалено на засіданні кафедри теорії та історії держави і права, протокол № 9 від «28» 08 2023 р.

Завідувач кафедри

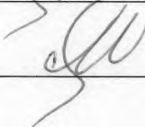
 Олена МАКЕЄВА

Робочу програму обговорено та схвалено на засіданні випускової кафедри освітньо-професійної програми «Правознавство», спеціальності 081 «Право» – кафедри господарського, повітряного та космічного права, протокол № 13 від «29» 08 2023 р.

Гарант освітньо-професійної програми

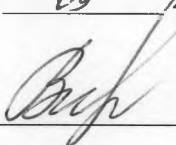
 Любов НЕЦЬКА

Завідувач кафедри

 Любов НЕЦЬКА

Робочу програму обговорено та схвалено на засіданні науково-методично-редакційної ради Юридичного факультету, протокол № 5 від «05» 09 2023 р.

Голова НМРР

 Вадим ВИШНОВЕЦЬКИЙ

Рівень документа – 3б
Плановий термін між ревізіями – 1 рік
Контрольний примірник

ЗМІСТ

Вступ	4
1. Пояснювальна записка	4
1.1. Місце, мета, завдання навчальної дисципліни	4
1.2. Результати навчання, які дає можливість досягти навчальна дисципліна	4
1.3. Компетентності, які дає можливість здобути навчальна дисципліна	4
1.4. Міждисциплінарні зв'язки	5
2. Програма навчальної дисципліни	5
2.1. Зміст навчальної дисципліни	5
2.2. Модульне структурування та інтегровані вимоги до кожного мо- дуля	5
2.3. Тематичний план	8
2.4. Завдання на контрольну (домашню) роботу (ЗФН).....	8
2.5. Перелік питань для підготовки до підсумкової контрольної робо- ти	9
3. Навчально-методичні матеріали з дисципліни	9
3.1. Методи навчання	9
3.2. Рекомендована література (базова і допоміжна)	9
3.3. Інформаційні ресурси в Інтернет	9
4. Рейтингова система оцінювання набутих студентом знань та вмінь	10

ВСТУП

Робоча програма (РП) навчальної дисципліни «Ораторське мистецтво юриста» розроблена на основі «Методичних рекомендацій до розроблення і оформлення робочої програми навчальної дисципліни денної та заочної форм навчання», затверджених наказом ректора від 29.04.2021 № 249/од, та відповідних нормативних документів.

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

1.1. Місце, мета, завдання навчальної дисципліни.

Місце даної навчальної дисципліни полягає в тому, що вона є теоретичною основою сукупності знань та вмінь, які сприяють формуванню загальноосвітнього світогляду майбутніх юристів.

Метою навчальної дисципліни є здобуття теоретичних знань та формування на їх основі практичних навичок публічного мовлення і спілкування.

Завданнями навчальної дисципліни є:

- оволодіння знаннями історії розвитку ораторського мистецтва (риторики) як науки і соціального явища;
- ознайомлення з основними родами і видами сучасного красномовства;
- вивчення суті національного ораторського мистецтва та його особливостей;
- опанування навичками красномовства;
- оволодіння методикою побудови публічного виступу та його виголошення

1.2. Результати навчання, які дає можливість досягти навчальна дисципліна.

Здобувач вищої освіти ступеня вищої освіти бакалавр зі спеціальності 081 «Право» повинен продемонструвати такі результати навчання: визначати переконливість аргументів у процесі оцінки задалегідь невідомих умов та обставин (ПРН01); проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел (ПРН03); давати короткий правовий висновок щодо окремих фактичних обставин з достатньою обґрунтованістю (ПРН05); оцінювати недоліки і переваги певних аргументів, аналізуючи відому проблему (ПРН06); вільно спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово, із застосуванням правничої термінології (ПРН10); мати базові навички риторики (ПРН11); доносити до респондента матеріал з певної правової проблематики доступно і зрозуміло (ПРН12); працювати в команді, забезпечуючи виконання завдань команди (ПРН17); виокремлювати і аналізувати юридично значущі факти і робити обґрунтовані правові висновки (ПРН20).

1.3. Компетентності, які дає можливість здобути навчальна дисципліна.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен набути наступні **компетентності**:

- здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу (ЗК-1);
- знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності (ЗК-3);
- здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово (ЗК-4);
- здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології (ЗК-6);
- здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями (ЗК-7);
- здатність бути критичним і самокритичним (ЗК-8);
- здатність працювати в команді (ЗК-9);
- здатність діяти на основі етичних міркувань (ЗК-10);
- здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні (ЗК-11);
- здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досяг-

нення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку права, його місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій (ЗК-13);

- цінування та повага до гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння її правової природи (ФК3);

- здатність аналізувати правові проблеми та обґрунтовувати правові позиції (ФК12).

1.4. Міждисциплінарні зв'язки.

Дана дисципліна базується на знаннях таких дисциплін, як «Теорія держави і права», «Філософія права», «Ділова українська мова», «Юридична деонтологія», «Деонтична логіка», «Філософія», «Політологія», «Соціологія», «Етика», та є базовою для вивчення подальших дисциплін, а саме: «Цивільне та сімейне право України», «Кримінальне право України», «Кримінальне процесуальне право України», «Цивільне процесуальне право України», «Адміністративне процесуальне право України» тощо.

2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

2.1. Зміст навчальної дисципліни

Навчальний матеріал дисципліни структурований за модульним принципом і складається з одного навчального модуля, а саме:

- навчального модуля № 1 «Історико-теоретичні та практичні аспекти ораторського мистецтва», який є логічною завершеною, відносно самостійною, цілісною частиною навчальної дисципліни, засвоєння якої передбачає проведення модульної контрольної роботи та аналіз результатів її виконання.

2.2. Модульне структурування та інтегровані вимоги до кожного модуля.

Модуль 1. «Історико-теоретичні та практичні аспекти ораторського мистецтва».

Інтегровані вимоги модуля №1:

У результаті засвоєння навчального матеріалу модуля №1 студент повинен:

знати:

- основні категорії та розділи класичної риторики;
- основні роди та види сучасного красномовства;
- канали впливу ратора на аудиторію;
- ораторські прийоми публічного мовлення;

вміти:

- самостійно складати текст промови чи виступу;
- володіти навичками спілкування з аудиторією;
- риторично грамотно виголошувати промову;
- застосовувати комунікативні засоби впливу в умовах публічного мовлення.

Тема 1.1. Ораторське мистецтво як соціальне явище.

Поняття ораторського мистецтва як соціального явища. Роль і значення слова в спілкуванні. Видатні українські поети про силу і красу слова. Суспільна і професійна потреби в оволодінні майстерністю красномовства. Теоретичні знання та сукупність вмінь і навичок ораторського мистецтва як важливі складові професіоналізму майбутнього юриста. Взаємозв'язок з іншими науками. Предмет і завдання курсу, його специфіка. Основні дефініції та функції риторики. Характеристика наукової та науково-методичної літератури курсу.

Тема 1.2. Історичний розвиток ораторського мистецтва. Ораторське мистецтво Давньої Греції та Риму.

Історичні закономірності та суспільні потреби виникнення і розвитку ораторського мистецтва. Ораторське мистецтво Давнього Світу (Месопотамія, Єгипет, Індія, Китай, Іран). Основні передумови та фактори появи ораторського мистецтва в давній Греції. Поняття софістики та її вплив на розвиток ораторського мистецтва. Характеристика риторичного мистецтва стародавньої Греції і Риму. Поява судового красномовства. Ораторська діяльність Горгія, Перикла, Сократа, Платона, Демосфена та Аристотеля. Особливості давньоримської риторики, відмінності від риторики стародавніх греків. Ораторська діяльність Марка Цицерона, Гая Юлія Цезаря. Риторика в Римській імперії. Педагогічна риторика Марка Квінтіліана. Корнелій Тацит про місце ораторського мистецтва в суспільстві. Риторика середньовіччя. Поява гомілетики та християнського красномовства. Ораторське мистецтво Нового часу. Сучасний стан розвитку ораторського мистецтва.

Тема 1.3. Красномовство у вітчизняній духовній культурі.

Ораторське мистецтво Київської Русі: дохристиянський і християнський періоди. Митрополит Іларіон, К. Туровський, С. Володимирський – перші оратори Київської Русі. Мовна спадщина Іоанна Великого та Г. Сковороди. Риторика в Києво-Могилянській академії. Внесок Феофана Прокоповича в становлення і розвиток сучасного українського красномовства, праця «Про риторичне мистецтво» як основний фундаментальний твір про призначення риторики, її особливості, види і жанри та мистецтво мовлення. Розвиток академічного красномовства в XVIII – XIX ст. Золотослів Т. Шевченка, І. Франка, Л. Українки, М. Грушевського та інших. Риторична криза українського красномовства у тоталітарні часи. Відродження риторики в незалежній Україні. Основні проблеми становлення і розвитку сучасної теорії і практики ораторського мистецтва та судового красномовства.

Тема 1.4. Основні види та жанри красномовства. Закони риторики.

Поняття про роди красномовства. Основні види та жанри сучасного красномовства, їх призначення. Характеристика академічного красномовства. Політичне красномовство, його особливості і різновиди. Суспільно-побутове красномовство, сфера його призначення, національна особливість та вплив на культуру живої народної мови. Церковне красномовство, його призначення. Діалогічне красномовство. Жанри сучасної еристики. Єдність родів і видів сучасного красномовства. Закони риторики: концептуальний; моделювання аудиторії; стратегічний; тактичний; ефективної комунікації; системно-аналітичний; мовленнєвий.

Тема 1.5. Судове красномовство.

Історія появи і розвитку судового красномовства. Поняття і предмет судової промови, її види, засади і функції. Монологічна і діалогічна форми судової промови. Судові дебати як складова частина судового розгляду. Роль судових промов у виконанні процесуальних функцій. Судова промова як різновид процесуальної діяльності та правового акту. Судова аудиторія та спілкування з нею. Характеристика аудиторії за настановами і обов'язками. Особливості спілкування в суді. Підготовка судової промови. Пошук істини: схема промови. Попереднє опрацювання тексту. Класифікація джерел доказів. Етапи підготовки виступу в суді. Вимоги до промови ораторів-юристів всіх інстанцій в суді.

Тема 1.6. Стратегія і тактика оратора. Основні етапи підготовки до виступу.

Послідовність дій оратора при підготовці публічного виступу. Методика підготовки тексту публічного виступу. Способи вибору теми і упорядкування матеріалу, форми його текстового оформлення. Стратегія оратора, її структура. Місце концепції в розробці стратегії. Критерії відбору проблем у темі. Механізм виявлення суперечностей у проблемі. Конструктивні питання як засіб виявлення суперечностей у проблемі. Визначення тактики виступу, головні її елементи. Аргументація та її призначення. Поняття і типи доказу та спростування. Правила і помилки висування теми, її обґрунтування і демонстрація. Композиція виступу, загальна характеристика його частин. Звернення, види і особливості. Вступ промови, його види та призначення. Загальні

принципи викладу основної частини виступу: принципи послідовності, підсилення, економії, відчуження. Особливості індукції, дедукції, аналогії, правила їх застосування. Висновки, підсумок, закінчення та методика відповіді на запитання слухачів.

Тема 1.7. Стилiстичнi особливостi публiчного виступу. Культура мови та мовлення.

Поняття «стиль публічного виступу». Стиль демократичний, ліберальний, авторитарний. Умови вибору стилю промови, об'єктивна та суб'єктивна характеристики промови. Індивідуальний стиль оратора, проблеми його формування та шляхи оволодіння ним. Стилiстичнi особливостi публiчного виступу (усний характер, яснiсть, чiткiсть, iмпровiзованiсть). Поняття наочностi промови. Засоби мовної наочностi та виразностi: тропи, фiгури, розмовна лексика, iншi фразеологiчнi одиницi. Ознаки мовленнєвої культури оратора. Категорiї технiки мовлення. Невербальнi засоби спiлкування, iх характеристика. Вимоги до вiзуальних засобiв промовця.

Тема 1.8. Оратор і аудиторія.

Поняття про риторичний ідеал. Загальні ознаки та вимоги до мовної культури оратора. Загальні вимоги до ритора та його зовнішнього вигляду. Функції ритора в аудиторії. Поняття педагогічного такту промовця. Психологічні аспекти публічного мовлення. Характеристика аудиторії: соціально-демографічна, суспільно-психологічна, індивідуально-особистісна, формально-ситуативна тощо. Мотиви, інтереси, настанови (цільові спрямування) як ознаки аудиторії та елементи її портрета. Особливості ділового спілкування. Суб'єктивні та об'єктивні перешкоди контакту аудиторії й оратора та шляхи їх подолання.

2.3. Тематичний план.

№ пор.	Назва теми (тематичного розділу)	Обсяг навчальних занять (год.)								
		Денна форма навчання				Заочна форма навчання				
		Усього	Лекції	Лаб./прак. заняття	СРС	Усього	Лекції	Лаб./прак. заняття	СРС	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Модуль №1 «Історико-теоретичні та практичні аспекти ораторського мистецтва»										
1.1	Ораторське мистецтво як соціальне явище	5 семестр				5 семестр				
		7	2	2	3	7	2	–	5	
1.2	Історичний розвиток ораторського мистецтва. Ораторське мистецтво Давньої Греції та Риму	14	2	2	8	8	–	–	8	
1.3	Красномовство у вітчизняній духовній культурі	14	2	2	8	8	–	–	8	
1.4	Основні види та жанри красномовства. Закони риторики	14	2	2	8	7	2	–	5	
Усього за 5 семестр		–	–	–	–	30	4	–	26	
1.5	Судове красномовство	20	2	2	12	6 семестр				
						21	1	2	16	
1.6	Стратегія і тактика оратора. Основні етапи підготовки до виступу	14	2	2	8	19	1	2	16	
1.7	Стилістичні особливості публічного виступу. Культура мови та мовлення	14	2	2	8	18	–	2	16	
1.8	Оратор і аудиторія	18	2	2	11	20	2	2	16	
1.9	Модульна контрольна робота № 1	5	–	2	3	–	–	–	–	
1.10	Контрольна (домашня) робота (ЗФН)	–	–	–	–	8	–	–	8	
1.11	Підсумкова семестрова контрольна робота (ЗФН)	–	–	–	–	4	–	2	2	
Усього за 6 семестр		–	–	–	–	90	4	12	74	
Усього за модулем № 1		120	17	34	69	120	8	12	100	
Усього за навчальною дисципліною		120	17	34	69	120	8	12	100	

2.4. Завдання на контрольну (домашню) роботу (ЗФН).

Для студентів ЗФН. Контрольна (домашня) робота з дисципліни виконується у шостому семестрі, відповідно до затверджених в установленому порядку методичних рекомендацій, з метою закріплення та поглиблення теоретичних знань та вмінь студента при вивченні дисципліни. Завдання для виконання контрольної (домашньої) роботи розробляються автором робочої програми. Навчальні матеріали затверджуються протоколом засідання випускової кафедри, доводяться до відома студента індивідуально і виконуються відповідно до методичних рекомендацій. Номер варіанту теоретичної частини та завдання дорівнює сумі трьох останніх цифр індивідуального навчального плану студента. Час, потрібний для виконання контрольної складає 8 годин самостійної роботи.

2.5. Перелік питань для підготовки до підсумкової контрольної роботи.

Перелік питань та зміст завдань для підготовки до підсумкової контрольної роботи, розробляються провідним викладачем кафедри відповідно до робочої програми, затверджуються на засіданні кафедри та доносяться до відома студентів.

3. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ З ДИСЦИПЛІНИ

3.1. Методи навчання

При вивченні навчальної дисципліни використовуються наступні методи навчання:

- лекції з використанням мультимедійних презентацій;
- робота в групах;
- моделювання;
- ділова гра;
- судові дебати.

Реалізація цих методів здійснюється при проведенні лекцій, практичних занять, самостійному виконанні контрольної (домашньої) роботи, роботі з навчальною літературою.

3.2. Рекомендована література

Базова література

- 3.2.1. Кацавець Р. С. Ораторське мистецтво : підручник. Київ : Алерта, 2021. 250 с.
- 3.2.2. Молдован В.В. Судова риторика: навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 2020. 496 с.
- 3.2.3. Плотницька І. Ораторське мистецтво: навч.-метод. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2022. 110 с.
- 3.2.4. Серeda Н.В., Квасник О.В. Основи ораторської майстерності: навч. посіб. Харків : НТУ «ХП», 2019. 304 с.
- 3.2.5. Шинкарук В.Д., Теслюк В.М. Основи риторики: навч. посіб. Київ : Ліра-К, 2021. 320 с.

Допоміжна література

- 3.2.6. Білавич Г. Основи риторики і красномовства: навч.-метод. посіб. Івано-Франківськ, 2020. 211 с.
- 3.2.7. Борг Д. Мистецтво говорити. Таємниці ефективного спілкування. Київ : Фабула, 2019. 304 с.
- 3.2.8. Колотілова Н.А. Логіка і риторика: ретроспектива взаємозв'язку: монографія. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 272 с.
- 3.2.9. Риторика: навч. посібн. / упорядн. Т.К. Ісаєнко, А.В. Лисенко. Полтава : ПолтНТУ, 2019. 247 с.
- 3.2.10. Риторика: навч.-метод. посіб. / ред. С. Романюк. Чернівці : Рута, 2020. 343 с.

3.3. Інформаційні ресурси в Інтернеті

- 3.3.1. <http://www.rada.gov.ua>
- 3.3.2. <https://www.law.nau.edu.ua/images/stories/Sylabus/TDP/>.

4. РЕЙТИНГОВА СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ НАБУТИХ СТУДЕНТОМ ЗНАНЬ ТА ВМІНЬ

4.1. Оцінювання окремих видів виконаної студентом навчальної роботи здійснюється в балах відповідно до табл.4.1.

Таблиця 4.1

Вид навчальної роботи	Максимальна кількість балів	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
	5 семестр	5,6 семестри
Відповіді на практичних заняттях	Модуль №1	Модуль №1
	20 (сумарна)	-
Виконання завдань експрес-контролю під час практичних занять	10	-
Виконання творчих завдань (декламування поезії, складання тексту промови на одну із заданих тем, риторичний аналіз судової промови, виступ з промовою, підготовка мультимедійних презентацій, тез доповідей)	50 (сумарна)	-
<i>Для допуску до виконання модульної контрольної роботи №1 студент має набрати не менше</i>	48 балів	-
Виконання модульної контрольної роботи №1	20	-
Відповіді на практичних заняттях (з урахуванням виконання завдань, отриманих під час настановної сесії)	-	30 (сумарна)
Виконання контрольної (домашньої) роботи	-	40
Підсумкова семестрова контрольна робота	-	30
Усього за модулем №1	100	100
Усього за дисципліною	100	

Залікова рейтингова оцінка визначається (в балах та за національною шкалою) за результатами виконання всіх видів навчальної роботи протягом семестру.

4.2. Виконані види навчальної роботи зараховуються студенту, якщо він отримав за них позитивну рейтингову оцінку.

4.3. Сума рейтингових оцінок, отриманих студентом за окремі види виконаної навчальної роботи, становить поточну модульну рейтингову оцінку, яка заноситься до відомості модульного контролю.

4.4. Підсумкова семестрова рейтингова оцінка, перераховується в оцінку за національною шкалою та шкалою ECTS.

4.5. Підсумкова семестрова рейтингова оцінка в балах, за національною шкалою та шкалою ECTS заноситься до заліково-екзаменаційної відомості, навчальної картки та залікової книжки студента, наприклад, так: **92/Відм./А, 87/Добре/В, 79/Добре/С, 68/Задов./D, 65/Задов./Е** тощо.

4.6. Підсумкова рейтингова оцінка з дисципліни дорівнює підсумковій семестровій рейтинговій оцінці. Зазначена підсумкова рейтингова оцінка з дисципліни заноситься до Додатку до диплома.